

Om svedjor.

Vad äldre personer berättat
om svedjor och svedjebruk.

Svedjandet var ett primitivt
jordbrukssätt, som till och med
de fattigaste kunde använda
sig av och taga sitt bröd utav.
För upplåtelse av ett stycke mark
i skogen till svedja fridades
inga kontanter, men när skri-
den var mogen och bäddad byttes
den och detta varuligen så att
bonden tog hälften. Naturligt-
vis hade även bonden lyckor.
Dessa var varuligen större än
torparnas och belägna på bättre
mark.

Värföljden var förste året
potatis, andra året höstis.
Vår jordbrukares god sädde
sig enna ett år. Det kallades
onsäde när samma gräde
följde 2 år i rad. I undan-
tagfall planterades rovor på
nagon svadja.

Boedjans strolak var vax-
lande från några år till
2-3 hektar. Boedjana hade
vanligen de minsta svadjor-
na, när de ej slog sig ihop
om en stor. Efter att ha
"grävt" en boedja i 2-3 år
borde följa 25-30 år rila,
då nya plantor växte upp,
som gav material till en

ny "sväia" (svedja). När man
till svedja skulle utses togs den
na hälet så att den gränsade till
en föregående lyck. Det borde
kanske anmärkas att det kallades
lycka, sedan svedjan var häv-
ad och "gröad". När så några
lyckor blivit gröda, kunde ett
stort markområde slås ihop
till en beteshage, kohage. Un-
der tiden hölls skogen brä-
fria de äldre lyckorna för
betets skull. Man kallade det
att "unnisa" att vintertid med
gossarna slå av alla små-
plantor och buskar samt kvista
av de större ungegräslantarna
så högt man nådde. Detta senare

blev sedan stända kvar till
en annan vinter, sedan de fröst
skulds något närmast marken.
Då var de tidiga omkring
och högs till stavar.

När man på allmogespisiken tala-
de om att "swäia", så var detta ej
alldeles samma sak som att
"bränna en lyckel" eller "gylta-
röning". Med "swäia" mentes
dragbränna, vilket var ett ef-
fektivt sätt att behålla som-
ma vedja i brukt flera år i rad.
Dragbränningen tillgrips fröst när
man tagit en eller två grödar
på vedjan. Man kunde då
hålla på med dragbränning i
6-7 år i rad på samma lokal.

Vid drögbränning tillgick så
att de på marken boaktiva
kolade stammarna och grenarna,
"brannarna," åter påtändes och
flyttades över svadjan. De drog
nu undan för undan och påtän-
de det lager av humus och röt-
lämningar, som ej fört bränts
bort bildande ny aska. För att
resultatet skulle bli det bästa
hade man fört hackat upp tv.
sit i långa frior i vilka de
kolade bränderna adades med
hjälp av tväns sammanvridna
krokar. Dessa kallades drögbrän-
nskrokar eller sått och stäte des.
brännskrokar. Bränderna kan-
de med en dylik krok drögas

såväl långsamt som över fåarna
Givetvis blev det ingen kraftig
eld, då isse förut var avbrutet.

Det var dragbränningen som
var så skadlig för masken. Ge-
nom en mängdvis användning av
detta system blev till slut även
all mylla uppbränd, så att blott
guset blev kvar. Betet efteråt
blev klent och när gungen
slog an, tog denna överhand.
Storplantor hade varit att ta
fått bland gungen på den
här svagade masken.

Dragbränning idkades höllet
på någotlunde fjärrlång mask,
sändes vil försade den på
mossa. Man kan vid plöjning

på mossar, som länge varit odlade på träffiga kottar, härrörande från av ett dylikträtt att soeda. Men även på frömarksfodas i backig terräng kunna dylika vittnesbörd iakttas.

Den mark, som avsågs bli soeda, sågdes redan sommaren innan för att varit bättre skallen torke. Ibland brändes kolved eller klyvdas gäddor av gröva stammar, när dessa ej skulle gagnas till dragbränning. Dessa måste då brädföras innan den öfriga ungekrogen kuggas. Sedan fäddes träden åt samma håll och så att hela markytan väl täcktes.

Någon dag i början av maj skedd

bränningen och någon timme in-
nan kvällen, när vinden ej var soa,
tändes sömningen. Man hade i
frödig sat ut några säer vatten
vid den hotade sidan, huggit
rustor för eldens dämpande o. s. v.
Först brändes en gata där elden
skulle stå. Detta kallades att
ligga "modåll". Sedan tändes so-
gan på den sida som låg vinkel-
sat mot vinden eller på sidan
av vinden.

Den som var van kunde på
långt håll se på rökens färg se
av vad tidsteg man huggit fall.
Furuskog gav blivert rök, granskog
brunsvart och björk vit rök. Man
kunde få se flera rökers sammans

kväll, så det en gammal vedgäse.

Först dygn efteråt måste
vakt finnas på vedgäsen, för att
släcka eventuellt uppblossande
eldhärder. Troen vid bränningen
var ju faran för skogseld. Stor
färdan kunde vrida sig, sedan
man tände på, och det antogs
att den då gällde vakt mot ved-
gäsen, så denna varit använd på
några minuter.

Kärls arbete var att försöka
i hög de stöta brändarna,
som elden ej hunnit förtä.
Att bära sommen "bröna" var
ett särdeles smetigt jobb. De
som var löpiga gjordes sedan
ett stängsel omkring lyckan.

På fort som möjligt efter
bränningen sattes påsar. Man
fick ej dröja länge därmed, då
orkan av häftigt regn kunde
spelas bort. Potatissättningen
skedde så här: Med en grov
hacka uppfångades en tross
i vilken påsen lades. Sedan
utredes först all orkan runt om-
kring när i hålen, varefter
någon tross hackades över
påsen och orkan, så att det blev
som en liten kupa. Man släppte
så att på sommaren kupa po-
tatisen.

Den mest använda potatisor-
ten var gispåsar.

Någon tross sådde väl även

rova på lyckan. Dessa voro av
en söt, smivärd och mild sort,
och nyttjades till den ägna
kosten i stuvning och i välling.
Ett gammalt talebete ljud:

Ror te välling o ro te karol,
oro o ro te kostande marol.

Som förden ofta var lös och
lät, så voro kirkorna svåra att
pösta fram och äro upp sättpösta-
tisen. Man satte då upp kirk-
spöken av en gammal manskostym
eller dylik på en ställning, men
kirkorna blev snart så vana
vid dessa att de ansåg dem som
na gagnar att sitta på.

Også som ibland fickom i
lyckan var mjölke (älsamäike)

och korvöt (gästfis).

Torpars och personers som hade lycka till häften skulle även ombesörja upptägnings av fjöda-
garns potatis, liksom de skulle sköda dennes halva del i såd
Vos en annandator på kronans bo-
ställe Ulfshatt, sygent. Ford-
gäst var dock något strängare
villkor. Här skulle nämligen
hans torpar utom sådens hem-
föring till gården även titta
densamma.

När lyckepårens räntade bra,
kunde det bli en ponn efter
skäppan. 1 ponn = 20 skäppan).
Lyckserigen gav nämligen 8-12 kor-
net, i goda år 16-20. Den gav åt.

12

minstone lika mycket som en
lika stor areal god åker, för
lyckan till stor del upptogs av
sten.

Innan potatisen togs upp hade
man sätt i sig på lyckan. Risen
hackades på så sätt ner som.
tidigt med att potatisen togs
upp.

Vid skörd av lyckan, måste
skis användas på grund av mar-
kens oförnuftiga beskaffenhet. Krake
användes för tråkningen, och vid
hemfröslingen brukade saden
läsas till närmaste väg med krak.
en sittanden

Lyckningen gav ett utmärkt mjöl,
något mer än av åkerlingen.

Sedan lyckan sålunda "gröts",
betades där några år eller så länge
att det fanns något bete. Den förra
lyckan blev ett ganska uppskott
smultningsställe innan skogs-
planter blev slagna där. Om
den blev lämnad åt sig själv,
kom nämligen nya planter för-
vinnsamt fort. Detta när lyck-
an var gjord på enkelt sätt med
blott 2-3 gjöder. När den dag-
vänd flara år i följd blev
kanske förhållandet att lyng-
en tog huvudet och blott ett
eller annat tid kunde fatta
in.

Det har antagits att en lång
tid tillbaka, när borden skulle

svärga han användade ett ung-
ande gills efteråt för att lätt
kunna somna folk till arbetet.
Detta gill kallades röstlegill,
emedan arbetet på torpfan
kallades att "rösta". Ordet kan
möjligen vara kommit från lma.
Lund där enseskäran som jagna-
des att dämpa elden kallades
"russla". Enligt ett gammalt ord-
stäv borde man inte församma
slädfärs och röstlegill.

De sista sovdjorna.

I min födelseby Tomaboda
funns vid lga skiftet 1875 4
sovdjor. Dess areal var resp. 130,
48, 13 och 8 ac. Av dessa hade en
brude den största, de tre mindre
var Tropicus. Vid graderingen
av jordens godhet ha dessa 4
sovdjor årtal 16, 10, 23 och 25 ge-
des. Således har dess godhet ej
blivit högre än intill belägen
jämnttidig sovdjad mark. Vid
dena gradering bör anmärkas att
ju mindre godhet, ju bättre
mark, högst godhet hade
höstnedsång, som fick 1, när den
var som bäst, ökar från $1/2$ - 8,
betes- och skogsmark från 8 och

uppsat, myg, hade graddat 100,
som var löst.

Åren 1888-1889 hade en grann
till oss en lyckad, varpå togs 2
grödar. 10-12 av dessa var
denna om 2-3 tunnland helt
översädd med björkskog och
björkplantor, som såg sig själv.

1910 hade åter en brude i
Fornstoda en lyckad, på denna
skördades 550 kg mj. En person
som var med prövade på att
sätta lösa kalkbräns på en
sanna, med följande att rågen
blev ovanligt grov och senare blev
mjogen.

Vid den stora julestormen
1902 blöts en massa skog ner i

vissa teckter. En skogsdunge i
Lönneboas blev till största delen
någig, varför ägaren Jöns Persson
sålde den samtliga till ett nytt
uppsatt ingång för 30,000 kr. Sedan
man bortfört skogen gav mark-
ägaren sina 3 trupper och några
andra grannar lov att göra sod-
or på detta område. Men fick
de 3 olika sodor på de bästa
områdena. Dessa hjälptes man
att att bränna, s-a att man fick
samma 25-30 personer vid brän-
ingen. En av trupperna gjorde sedan
det honom tilldelt stycke i
6-7 år och det befanns sedan
kunna dröja till att bryta upp
till isen. Men på vissa andra

ställen blev lyckor i bättna
terräng åker.

Bengt i Borvistrup hade stora
lyckor på mossar. Den odlades
med tiden. När han svadade
på fallmarksgård hade han
fint av skogen kuggat kolod.
Den sildes till smeder i Kille-
by.

August Larsson, N. Duvhult hade
1912 en av de sista lyckorna, som
var ung. I tunnland i areal. På
lokaler finnes nu tät ungskog.

Honorsundatorn Sids Bengtson
Ulfshult hade sommar med si-
na 16 trupper en stor lycka att
det tog nästan en hel natt att
bränna den. Den var belegen

på den fordom fridlysta skogsskogen eller fridparken i Kungälv. Där hade stammar fridlyst, varför mycket goda gräs följde.

År 1885 hade Ole Persson i Kungälv en olycklig wedgebrand. En lödagskväll tändes bålet och med Tröme söners hjälp lyckades bränningen som sig borde. Pigan fick reda att på natten gå och se vid bränningen. Men man vet väl vad flickor ha sina tankar en lödagskväll. Så hon övergav brandplatsen och gick att träffa sin man.

På söndagsmorgonen började

Luften komma i rörelse, varför
elden som lyg, och pynt vid
någon ställe så smärningom
och så flösade upp.

Inne kom bud till Daphne
och tickten de ombring att el-
den var lös. Östen rind rädde
och ökade mer och mer. En kull
som kom från norr att hade mis-
te springa för livet men hon
honn dock ej undan. Hon sprang
då ut i ett kärr, där elden gick
honom förti uten att dock göra
villare skada.

Öst togs, som låg i eldens ryg²
lyskades man rädde med härt
afste. Seke förens i solnedgången
stannade elden och då av sig själv

ACC. N:R M. 11972:22.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

mitt i en skogs dunge.

Denne eldsviden kostade Ola
3000 kr., som han måtte betala
grannarna för använd skog.

144